

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS DIDŽIAUSIŲ GALIMŲ DEGALŲ KAINŲ
VARTOTOJAMS NUSTATYMO MECHANIZMO ĮSTATYMO PROJEKTO
NR. XVP-1378 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS ENERGETIKOS ĮSTATYMO
NR. IX- 884 8 IR 13¹ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
NR. XVP- 1379**

2026 m.

d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsniu ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo 2026 m. balandžio 7 d. rytinio posėdžio metu priimtą sprendimą (protokolas Nr. SPP-128), Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Iš esmės pritarti Lietuvos Respublikos didžiausių galimų degalų kainų vartotojams nustatymo mechanizmo įstatymo projekto Nr. XVP-1378 (toliau – Projektas XVP-1378) ir Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 8 ir 13¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XVP-1379 (toliau – Projektas XVP-1379) (toliau kartu – Projektai) tikslui ir pateikti šias pastabas bei pasiūlymus dėl Projektuose siūlomo teisinio reguliavimo priemonių tobulinimo:

1. Projekto XVP-1378 3 straipsnio 4 dalimi ir 5 straipsniu energetikos ministrui siūloma nustatyti pareigą kasdien apskaičiuoti didžiausias galimas degalų kainas vartotojams ir energetikos ministro įsakymu jas skelbti Teisės aktų registre. Ši funkcija pagal savo pobūdį, turinį ir vykdymo tvarką yra reguliacinė ir techninė – ne politikos formavimo funkcija, todėl jos priskyrimas energetikos ministrui neatitinka reguliavimo institucijų kompetencijų paskirstymo principo, įtvirtinto Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme ir Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme, bei Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 7 punkte įtvirtinto sistemiškumo principo.

Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau – Taryba) yra nepriklausoma nacionalinė reguliavimo institucija, vykdanči valstybės reguliuojamų energetikos kainų ir tarifų nustatymo, metodikų tvirtinimo bei kainos dedamųjų dalių skaičiavimo funkcijas elektros energijos, gamtinių dujų, centralizuoto šilumos tiekimo sektoriuose bei atliekų tvarkymo kainodaroje. Šios funkcijos metodologiškai ir praktiškai yra tapačios siūlomoms didžiausių galimų degalų kainų vartotojams apskaičiavimo ir skelbimo funkcijoms: abiem atvejais turėtų būti taikoma iš anksto patvirtinta viešai skelbiama metodika ir naudojami viešai prieinami duomenų šaltiniai. Tokių funkcijų priskyrimas nepriklausomai nacionalinei reguliavimo institucijai atitiktų Tarybos kompetencijų sritį ir užtikrintų sprendimų priėmimo nepriklausomumą.

Vyriausybė siūlo kasdienio didžiausių galimų degalų kainų vartotojams nustatymo mechanizmo (toliau – mechanizmas) įgyvendinimo įgaliojimus suteikti Tarybai, tuo tarpu mechanizmo aktyvavimas Vyriausybės nutarimu ir jo taikymo laikotarpio nustatymas liktų Vyriausybės kompetencijoje.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Projekto XVP-1378 3 straipsnio 4 dalį siūlytina išdėstyti taip:

„4. Didžiausias galimas degalų, apibrėžtų šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje, kainas vartotojams, galiojančias kitą dieną, kai yra aktyvuotas didžiausių galimų kainų vartotojams nustatymo mechanizmas, apskaičiuoja ir kiekvieną dieną nustato Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau – Taryba).“

Pažymėtina, kad Projekto XVP-1378 3 straipsnio 4 dalies ir 5 straipsnio 1 dalies nuostatos iš esmės dubliuoja viena kitą, todėl siūlome atsisakyti perteklinio reguliavimo 5 straipsnio 1 dalyje. Taip pat reikėtų patikslinti Projekto XVP-1378 5 straipsnio 2 dalies nuostatą, nustatant, kad Taryba ne skelbtų, o nustatytų didžiausias galimas degalų kainas bei aiškiai nurodyti, kad nedarbo dieną nustatytos kainos galėtų būti taikomos ne tik kitą dieną (pvz., antrą nedarbo dieną), tačiau ir po nedarbo dienos einančiai darbo dienai. Taip pat, atsižvelgiant į siūlomą funkcijų pasidalinimą, Projekto XVP-1378 5 straipsnį siūloma išdėstyti taip:

„1. Didžiausios galimos degalų kainos vartotojams taikomos nedarbo dienomis – nustatomos prieš tai buvusią paskutinę darbo dieną.

2. Taryba, esant poreikiui, gali nedarbo dieną nustatyti didžiausias galimas degalų kainas, galiojančias po šios nedarbo dienos einančioms kalendorinėms dienoms iki artimiausios darbo dienos imtinai.

3. Tarybos sprendimo dėl didžiausių galimų degalų kainų vartotojams informacija pateikiama Tarybos interneto svetainėje.

4. Skelbiant šio straipsnio 3 dalyje nurodytą informaciją, pateikiama informacija, susijusi su nustatytos didžiausios galimos degalų kainos vartotojams sudedamosiomis dalimis.“

2. Vadovaujantis Teisėkūros pagrindų įstatymo 20 straipsnio 4 dalyje nustatyta dviejų datų taisykle, pagal kurią teisės aktai, keičiantys ar nustatantys naują ūkio subjektų veiklos ar jos priežiūros teisinį reguliavimą, paprastai įsigalioja gegužės 1 dieną arba lapkričio 1 dieną, tačiau visais atvejais ne anksčiau kaip po trijų mėnesių nuo jų oficialaus paskelbimo dienos, siūloma pakeisti Projekto XVP-1378 7 straipsnio 1 dalį ir joje nustatyti įsigaliojimo datą – 2026 m. lapkričio 1 d., o 2 dalyje nurodyti, kad įgyvendinamieji teisės aktai turės būti priimti iki 2026 m. spalio 31 d.

3. Projekto XVP-1378 4 straipsnyje siūloma įtvirtinti didžiausių galimų degalų kainų vartotojams apskaičiavimo formulę kelia esminių teisinio reguliavimo neapibrėžtumo problemų, pažeidžiančių Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 5 ir 6 punktuose įtvirtintus aiškumo ir efektyvumo principus:

Pirma, Projekto XVP-1378 4 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytas „Platts“ indekso „Brent“ rūšies naftos dienos kainos rodiklis yra teisiškai neapibrėžtas, kadangi šiuo terminu tarptautinėje naftos rinkoje žymimos kelios skirtingos kasdien skelbiamos naftos kainos, kurių reikšmės nesutampa, todėl be papildomo įgyvendinamojo akto ši formuluotė nėra vienareikšmiškai suprantama rinkos dalyviams ir institucijoms, o tai kelia ginčų dėl įstatymo nuostatų taikymo riziką. Pažymėtina, kad žalios naftos „Brent“ kainos pokyčiai gali nesutapti su galutinių degalų produktų kainų pokyčiais, nes naftos perdirbimo marža kinta savarankiškai – Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2026 m. balandžio 8 d. rašte Seimo komitetams pateikta analizė rodo, kad krizės metu dyzelino gamintojo marža padvigubėjo (nuo 0,29 iki 0,60 Eur/l), tuo tarpu „Brent“ rūšies naftos kaina augo reikšmingai mažiau. Esant tokiam skirtumui, apskaičiuota didžiausia galima degalų kaina galėtų būti žemesnė už faktinę didmeninę degalų kainą, o tai keltų degalų tiekimo sutrikimų riziką Lietuvos Respublikos teritorijoje. Tai reiškia riziką, kai didmeninis degalų tiekėjas nustatytų mažmenininkams tiekimo kainą, artimą pagal mechanizmą leidžiamai didžiausiai kainai, ir mažmeniniame lygmenyje veikiantys ūkio subjektai prekiautų degalais nuostolingai arba prarastų paskatas prekiauti Lietuvoje.

Siekiant išvengti šios rizikos bei užtikrinti, kad formulė atspindėtų faktines didmenines degalų kainas, N dedamąją („Platts“ indekso „Brent“ rūšies naftos dienos kainos rodiklį) formulėje reikėtų pakeisti atitinkamo galutinio produkto „Platts“ dienos kainų kotiruote, t. y., atitinkamos degalų rūšies tarptautinės didmeninės kainos rodikliu, nustatytu remiantis S&P Global Platts skelbiamomis kotiruotėmis. Toks sprendimas labiau atitiktų Belgijoje ir Lenkijoje taikomus modelius, kuriuose maksimali kaina siejama su galutinio produkto didmenine kaina, o ne žalios naftos kotiruote.

Antra, Projekto XVP-1378 4 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta M dedamoji (paskutinių 12 mėnesių vidutinė bendroji marža) kelia teisinio reguliavimo neapibrėžtumus, kadangi Projekte XVP-1378 neregamentuojama vidutinės bendrosios maržos apskaičiavimo tvarka ir kaip yra vertinamos skirtingos degalų mažmeninė prekyba užsiimančių ūkio subjektų sąnaudos, o tai sudaro pagrindą ginčams dėl įstatymo nuostatų taikymo. Pažymėtina, kad biodegalų įmaišymo ir logistikos sąnaudos yra savarankiškai kintantys formulės elementai, kurių 12 mėnesių vidurkis krizės laikotarpiu gali neatspindėti faktinių sąnaudų. Be to, skirtingo dydžio degalinių tinklai ir pavienės degalinės turi objektyviai skirtingas veiklos sąnaudas, susiformuojančias dėl skirtingo masto ekonomikos, tiekimo grandinių efektyvumo ir kitų priežasčių, todėl yra rizika, kad vienoda M dedamosios reikšmė, nustatyta kaip bendro rinkos vidurkio rodiklis, kai kuriems rinkos dalyviams mechanizmo taikymo laikotarpiu apskaičiuota maksimali kaina galėtų būti žemesnė už jų faktines degalų įsigijimo ir veiklos sąnaudas.

Trečia, formulės tiesioginis įtvirtinimas įstatymo tekste, ypač atsižvelgiant į skubos tvarka vykdomą teisėkūros procesą, kelia riziką, kad nebus tinkamai įvertinti visi reikšmingi aspektai, o įstatymų leidybos proceso trukmė sudarytų kliūtis operatyviai koreguoti galimas metodologines klaidas, kas savo ruožtu galėtų sukelti degalų tiekimo sutrikimus Lietuvos rinkoje. Pažymėtina, kad Belgijoje mažmeninės degalų prekybos marža apskaičiuojama pagal viešai paskelbtą formulę, įvertinant transporto kaštų indeksą, vartojimo kainų indeksą, degalų atsargų laikymo finansavimo kaštus, o formulė perskaičiuojama du kartus per metus.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, siūloma Projekto XVP-1378 4 straipsnį išdėstyti taip, kad jame būtų įtvirtinti principiniai reikalavimai Tarybos tvirtinamai metodikai, o konkrečias dedamąsias, jų apskaičiavimo tvarką, duomenų šaltinius, peržiūros periodiškumą ir skelbimo tvarką nustatytų Taryba:

„4 straipsnis. Didžiausių galimų degalų kainų vartotojams apskaičiavimo metodika

1. Nustatydama didžiausių galimų degalų kainų vartotojams apskaičiavimo metodiką, Taryba vadovaujasi šiais principais:

1) metodika turi užtikrinti, kad didžiausios galimos degalų kainos vartotojams apskaičiavimo pagrindą sudarytų atitinkamos degalų rūšies tarptautinės didmeninės kainos rodiklis, nustatytas remiantis viešai skelbiamomis galutinio degalų produkto kainų kotiruotėmis ir, kad apskaičiuota didžiausia galima degalų kaina būtų ne mažesnė už faktinę didmeninę degalų kainą bei nekeltų rizikos degalų tiekimo sutrikimams Lietuvos Respublikos teritorijoje;

2) metodikos formulėje nustatytų dedamųjų dydžiai peržiūrimi ne rečiau kaip du kartus per metus;

3) metodikoje nustatyta bendrosios maržos reikšmė turi būti pagrįsta degalų mažmenine prekyba užsiimančių ūkio subjektų palyginamosiomis sąnaudomis ir užtikrinti, kad apskaičiuota didžiausia galima degalų kaina vartotojams būtų ne mažesnė už faktinę didmeninę degalų kainą, padidintą mažmeninės prekybos marža, pagrįsta palyginamosiomis sąnaudomis.“

4. Siūlytina Projekte XVP-1378 aiškiai nustatyti mechanizmo taikymo pradžios, pratęsimo ir nutraukimo pagrindus. Projekte XVP-1378 nėra aiškiai apibrėžti objektyvūs kriterijai, kuriais remiantis mechanizmas būtų pradedamas taikyti, pratęsimas ar nutraukiamas. Taip pat nėra nustatyta vidutinių degalų kainų apskaičiavimo tvarka, 25 procentų kainų padidėjimo vertinimo kriterijai ir mokesčių pokyčių įtakos eliminavimo būdas. Projekte XVP-1378 turėtų būti aiškiai apibrėžta kokioms degalų rūšims taikomas mechanizmas, kadangi vartojamos sąvokos „variklių benzinas“ ir „dyzeliniai degalai“ nėra savarankiškai apibrėžtos, o jų turinys nėra nustatytas kituose Projekte XVP-1378 nurodomuose įstatymuose.

5. Siūlytina patikslinti Projekto XVP-1378 nuostatas dėl subjektų, kuriems taikomas mechanizmas, šiame įstatyme nustatytų pareigų ir atsakomybės taikymo. Projekte XVP-1378 vartojama „vartotojo“ sąvoka nėra apibrėžta, o Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme įtvirtinta vartotojo samprata pagal Projekto XVP-1378 reguliavimo turinį nėra pakankama projekto taikymo apimčiai nustatyti, nes degalus įsigyja ne tik fiziniai asmenys, bet ir juridiniai asmenys bei viešojo sektoriaus subjektai. Taip pat Projekte XVP-1378 turėtų būti

nustatytas subjektų, kuriems taikomos šiame įstatyme nustatytos pareigos ir atsakomybė, ratas, suderinant jį su Energetikos įstatyme įtvirtintu leidimų verstis mažmenine prekyba nefasuotais naftos produktais reguliavimu, ir reglamentuota, kokiais atvejais ir kokia tvarka taikomos sankcijos, įskaitant su leidimo verstis mažmenine prekyba nefasuotais naftos produktais, galiojimo sustabdymu ar panaikinimu susijusias priemones.

6. Siūlytina papildomai įvertinti Projekto XVP-1378 poveikį konkurencijai ir atlikti jo antikorupcinį vertinimą. Projekte XVP-1378 siūlomu teisiniu reguliavimu būtų nustatomas tiesioginis ūkio subjektų kainodaros ribojimas, reglamentuojamas didžiausių galimų degalų kainų apskaičiavimas, nustatymas ir paskelbimas, taip pat mechanizmo taikymo priežiūra ir sankcijų skyrimas. Toks reguliavimas gali turėti reikšmingą poveikį konkurencijos sąlygoms mažmeninės prekybos degalais rinkoje, ūkio subjektų galimybei savarankiškai nustatyti prekių kainas ir jų teisėms bei pareigoms mechanizmo taikymo laikotarpiu. Atsižvelgiant į tai, Projektas XVP-1378 turėtų būti įvertintas Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo ir Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo nustatyta tvarka.

7. Siūloma pakeisti Projekto XVP-1379 3 straipsnį, suderinant Projektą įsigaliojimo terminus, nustatant įsigaliojimą 2026 m. lapkričio 1 d.

Ministras Pirmininkas

Energetikos ministras